

Марія Пекар

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА В ПРАКТИЦІ СТУДІЙНОЇ РОБОТИ. ІСТОРІЯ ВЕРТЕПУ

и називаємо казку найпопулярнішим фольклорним жанром. А що ж таке фольклор? Це англійське слово буквально означає – «народна мудрість». Мудрість народу іскриться в дотепних приказках, загадках, піснях, думках, легендах, переказах і, звичайно ж у казках. За допомогою казок виховувалась любов до рідної землі, рідної домівки, рідної матері, а врешті – до народу і до Вітчизни в цілому. Великий український поет-революціонер писав: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тоненькі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті».

Різні групи казок відрізняються і темами, і формою, та й ідеї в них подібні – всі вони прославляють мудрих, працьовитих, кмітливих, хоробрих, добрих персонажів і засуджують підступних, злих, зрадливих, хвальків, ледачих. Характери героїв виявляються, як правило, у двобої з темними силами. Могутні змії, відьми, Кощій, Баба-Яга, Ох – всі вони зазнають неминучої поразки, бо справедливість не на їхньому боці. Проти них виступають юнаки, наділені або неймовірною силою, або надзвичайним розумом, хоробрістю; юнаки, яким допомагають і рідна земля, і тварини, добрі бабусі й дідусі, здатні творити чудеса, і звірі, вдячні за порятунок і різні чудо-предмети (чоботи-скороходи, скатертина-самобранка, шапка-невидимка, килим-літак та ін.).

Знання, мудрість, як стверджують казки, здобуваються, перш за все, у труді. Споконвіку праця була у нашого народу головним критерієм людської вартості, моралі і краси. Праця ж завжди була і є головним чинником виховання. Тому багато казок є для дітей прикладом і всьому.

Набагато краще діти сприймають казку, коли її театралізувати. Діти стають героями казки. Дуже добре, що діти беруть участь у виготовленні ляльок, і потім самі грають (казки «Ріпка» у пальчиковому театрі, «Колобок», «Івасик-Телесик» у настільному театрі, «Рукавичка» у тіньовому театрі, «Заєць і Їжачок» у ляльковому театрі, «Ріпка» у живому театрі.

Походження вертепу відносимо до 17-го століття. Коли гетьман Петро Конаше-

вич-Сагайдачний відновив Київську братську школу і Академію, тоді був дуже поширений в Україні вертеп. Львівське Ставропігійське братство також займалося вертепом. Виставляти на Різдво вертепну драму – це був загальновідомий і дуже поширений по всій Україні звичай. Тексти вертепів дійшли до нас з другої половини 18-го століття, тому що це була усна народна творчість, її знали напам'ять всі бурсаки, дяки, церковні співаки, учні, і зберігати тексти не було потреби.

Вертеп носили по хатах, показували на ярмарках, міських площах. Це був будиночок з двома поверхами. В долівці були прорізані щілини, щоб можна було водити ляльки. Ляльки були дерев'яні, відповідно одягнені і кожна лялька була на дротику, за допомогою якого вертепники водили ляльку. Відповідно до потреби вони міняли голос. На верхньому поверсі відбувалась біблійна дія, так звана «святá». На нижньому – сатирично-побутова інтермедія, в якій висміювалися пани, багатії і урядовці. Перша частина була більш-менш стійка, а друга змінювалася в залежності від місцевих умов, історичного періоду. Тут розігрувалися комічні народно-побутові сцени з реального життя, які були пройняті жартами, гумором, елементами сатири.

В Україні був відомий ще так званий живий вертеп, в якому ролі виконували не ляльки, а люди. Але був час (майже 80 років), коли і коляда і вертепії завмерли. Після довгого мовчання, в незалежній Україні, вертеп ожив, віродився. Ходять з вертепом учні і дорослі. Лялькового вертепу чомусь не чути. А це прекрасна справа. Хлопці збираються задовго до Різдва, виготовляють ляльки, вивчають тексти. Дуже добре, коли в підготовці допомагають вчителі.

Гуртківці Будинку вчителя виготовляли ляльки вертепу своїми руками. За основу взяли ляльку-рукавичку, яку дуже широко використовували лялькові театри. Головки персонажів зробили способом пап'є-маше, костюми шили із тканини, відповідно прикрашали. Кожен персонаж є характерний і відповідає вертепній дії. Вертеп є справжнім театром ляльок. Декорації, реквізит для всіх ляльок виготовив **Фірман Дмитро** – педагог, методист-консультант Будинку вчителя.

